HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

היינו מדמע ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן ולמאן דיליף קנסא מקנסא כל הני למה לי צריכא דאי תנא מטמא אי תרומה הוה אמינא משום דקא מפסיד לה לגמרי ואי מטמא חולין [א]משום (א)דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל אבל מדמע אימא לא ואי אשמעינן מדמע משום דשכיח אבל מטמא דלא שכיח אימא לא ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קים ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא קא משמע לן כדרבי ירמיה ולהא (ב)דתני אבוה דר' אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע כל הני למה לי צריכא דאי אשמעינן מטמא משום דלא קים ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא ואי אשמעינן מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מאי טעמא (ג)היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו אי הכי אפילו במזיד נמי השתא לאזוקי קא מכוין אודועי לא מודע ליה ור' יוחנן אמר [ב]דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני תנן (ד) הכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבין ותני עלה (ה)מפני תיקון העולם ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה הכי נמי קאמר [ג]מזידין חייבין (ו)הא שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מתיב רבי אלעזר (ז)העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי לחייב הוא מותיב לה והוא מפרק לה [ד]פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש מי חטאת ששקל בהן משקלות והאמר (ח)רבא מי חטאת ששקל

ששקל

היינו מדמע. שמערב בהיתר דבר האוסרו וכיון דשמעינן דקנסוהו רבנן ה"ה דילפי' מיניה למנסך ולא אצטריך למתנייה אבל השתא דמנסך ממש איצטריך למתניי' דלא תימא קס ליה בדרבה מיניה ופטור: **[קנסא הוא].** מטמא ומדמע דבמזיד חייב קנסא הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: **וקנסא מקנסא לא ילפינן.** דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולהכי אצטריך מנסך: **ולמאן דיליף קנסא מקנסא.** היינו רב דאמר מנסך ממש דאילו מערב לא אצטריך דילפינן ממדמע אע"ג דקנסא הוא: **כל הני.** דמתני' למה לי ליתני חדא ונילפא אידך מינה: **משום דקא מפסיד לה לגמרי.** דלא חזיא תו לאכילה: **דאסור לגרום טומאה.** מפני פרושים שאוכלין חוליהן בטהרה ומשום דעבד איסורא קנסוהו: **מדמע.** לא מפסיד לגמרי דהא חזי לכהנים וזבני מיניה בזול: **משום דשכיח.** דעביד ומילתא דשכיח עבדי רבנן תקנתא כי היכי דלא נעביד: **כר' ירמיה.** דמדאגבהה קנייה: **למה לי.** כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כ"ש מדמע ט) דליכא למימר דקס ליה בדרבה מיניה: **מנסך.** מפסיד לגמרי שאוסרו בהנאה אבל מטמא אע"ג דמפסיד ליה לגמרי לענין שהוא עצמו אינו יכול לאכול אבל חזי הוא עדיין להסקה או למאכל בהמה דאפי' מטמא תרומה חזי להסקה או לבהמת כהן: מטמא איכא הפסד מרובה דלא חזיא תו לאכילה: **שמיה היזק.** ובהיזק לא חילקה תורה כשהוא בא בידי אדם עצמו בין שוגג למזיד כדאמרינן בהחובל (ב"ק דף פה:) פצע תחת פצע י) לחייב על השוגג כמזיד: **היזק שאינו ניכר.** כגון הני דמתניתין שלא נשתנו מכמות שהיו: **כדי שיודיעו.** שטימא או דימע דאי מחייבת ליה לא אתי מודע להו לבעלים ואכלי איסורא: יא) **לנעוריה קא מכוין.** דאי לאו להקניטו בא ולהודיעו למה לו דעבד: **הכהנים שפגלו.** קרבנות ששחטום וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם יב) ולא הודעו לבעלים: **מזידין.** שידעו שפסולים בכך: **חייבין.** לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש: **מפני תקון העולם.** קס"ד דה"ק חייבין מפני תקון העולם שלא ירגילו בכך: **שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעיא ליה.** דהא חייבין דמזיד דינא דאורייתא הוא ותיקון העולם אפטורין הוא דשייך למיתני כדי שיודיעו: **הא שוגגין פטורין.** יג) דמתני' לא תני שוגגין פטורין בהדיא ברישא ואי נמי תני תיקון העולם יד) לא ארישא קאי: **מי חטאת.** דפרה אדומה וכן פרה עצמה נפסלין במלאכה דכתיב (במדבר יט) אשר לא עלה עליה עול ובמי חטאת כתיב למשמרת למי נדה ותניא בספרי טו) מה ת"ל שיכול אין לי שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה ומנין אף במים ת"ל למשמרת למי נדה כלומר שיהיו משומרות לכך ולא לדבר אחר: **פטור מדיני אדם.** לשלם: **וחייב בדיני שמים.** פורענות לשלם לרשעים. שנתכוין להפסיד את ישראל: **לרבקה.** למקום אסיפת הבהמות וקישורן כמו כעגלי מרבק (מלאכי ג טז): **כדי שתינק.** את אמה: **ותדוש.** בתבואה עם השאר דתשלומין ליכא מעשה ידיו דאמר לטובה הכנסתיה שתינק ופסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבינן ליה דפסולה מחמת מחשבה הוא כדאמר (פסחים כו:) עובד דומיא דעבד דניחא ליה:

ששקל

מהדר חייב א"נ קסבר [א] דאפשר לנסך בלא הגבהה ולא דמי לעקירה והנחה דשבת א"נ אפשר דרבי ירמיה [ב] פליג אדרבי אבין [ג] וכן משמע דאמר במרובה (ב"ק דף ע:) [ד] דאמר ליה זרוק גניבותיך לחצרי ותקני לי גניבותיך ופריך מדמטי לאויר חצרו קנה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנייחי ומשני באומר לא תקני לי גניבותיך עד שתנוח והיינו דלא כרבי אבין דלרבי אבין לא צריך לאוקומי הכי דעקירה צורך הנחה היא [ה] וכן משמע בהגוזל בתרא (שם דף קיז.) דקאמר בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך ומפרש מעיקרא סבור כרבי אבין ולבסוף כרבי ירמיה ועוד י"ל דטעמא דשמואל אף ע"ג דהגבהה לאו צורך ניסוך הוא אפי' הכי פטור [ו] כיון דאשעת ניסוך לא מחייב דקים ליה בדרבה מיניה אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו [ז] תרומה ונטמאת דכמו דאם נסכו אחר אומר לו הרי שלך לפניך הכי נמי כי ניסך ליה איהו אע"ג דמנסך ליה בידים כיון דקים ליה בדרבה מיניה [ח] ורב סבר כיון דבשעת הגבהה [ט] לא שייך למימר דקים ליה בדרבה מיניה יש לחייב מחמת הגבהה אבל מה שיעשה בידים אחרי כן אע"ג דההיא שעתא קים ליה בדרבה מיניה: **משום דקא מפסיד ליה לגמרי.** הך סוגיא כר' יוחנן דאמר היזק שאינו ניכר אינו היזק דלחזקיה הוה ליה לאצרוכיה לפטורא: **בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך.** בהגוזל בתרא (שם קיז.) כתובה אפכא וזו אחת מסוגיות הפוכות יז): **שלא יהא כל אחד ואחד כו'.** הקשה ה"ר אפרים הא דתנן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דן את הדין טימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואמאי והא שוגג הוא [י] ומאן דמוקי לה כר"מ דדאין דינא דגרמי ניחא דלקמן קניס ר"מ שוגג אטו מזיד אבל למאן דמוקי אפילו כרבנן (א) ובנגע בהו סרך קשה לר' יוחנן אמאי חייב [יא] ומיהו לחזקיה [יב] אתי שפיר דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו [יג] ותירץ דהתם פשע דמה היה לו לטמאותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא וא"ת בטיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו לפטור לחזקיה כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילות שיחזור מהוראתו [יד] אלא ע"י אחרים הלכך לא חיישינן יח): **ותני עלה מפני תיקון העולם.** ברוב ספרים גרסינן במתניתין יט) הכהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין ופריך משום דמשמע ליה דמפני תיקון העולם דקתני בברייתא קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף והכי איתא בתוספתא [פ"ג] בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע בשוגג פטור מזיד חייב מפני תיקון העולם הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין מפני תקון העולם וקשה דמרישא דהמטמא והמדמע והמנסך דקיימי בהו הוה ליה למיפרך לכך נראה דלא גרסינן במתני' שוגגין פטורין וברייתא דהכא לאו היינו דתוספתא דהתם שהבאתי [טו] ומשני [טז] תיקון העולם אדיוקא קאי וכה"ג משני לקמן (דף נה:) אחטאת גזולה שלא נודעה לרבים: **העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת.** מעובד דומיא דעבד דרשינן כ) דעלה עליה זכר פסולה אע"ג דממילא כיון דניחא להו לבעלים [יז] וה"ה דכי עביד חבירו בידים [יח] וניחא ליה לאותו שעושה דמיתרבי נמי מעובד מ"מ: **בדיני אדם נמי ליחייב.** וא"ת והרי צורם אוזן פרתו של חבירו [יט] דפטור כדאמר בפ"ב דזבחים כא) (כה:) ובהגוזל קמא (ב"ק לח.) משום דכולהו שוורין לאו לגבי מזבח קיימי ופריך התם מהך דהעושה מלאכה משמע דוקא מלאכה דלא מינכר הזיקא ומשני דנקט מלאכה לרבותא דאע"ג דלא מינכר מיחייב בדיני שמים [כ] ונראה דהאי דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי לא עביד ליה אלא כהיזק שאינו ניכר:

הא

מסורת הש"ס

א) [סוטה ל: נדה ו:], ב) ב"ק קיז. ע"ש, ג) [לעיל מח. מד: מ"ק יג. בכורות לה. ב"ק ה.], ד) לקמן נד: וש"נ, ה) [תוס' פ"ג ה"ב], ו) בכת"י ליתא לתיבת הא ואיתא ושוגגין עי' מהרש"ס על תוס' ד"ה ותני, ז) ב"ק נו. ולח., ח) בכת"י איתא רבה, ט) [צ"ל מטמא רש"ש ועי' פנ"י שמיישב הגירסא.], י) [שמות כא], יא) [לפנינו בגמרא הגירסא לאזוקי.], יב) [זבחים כט:], יג) [בדפו"ר דבמתניתין], יד) [תיבת לא נוסף ע"פ המהרש"ל ועי' ר"ש מדעסויא], טו) חוקת סי' קכד', טז) [ושמואל א כח], יז) [עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי ודע דבתוספתא דגיטין פ"ג הי"ב תניא כמו דאיתא בב"ק], יח) [וע"ע תוס' סנהדרין לג: ד"ה שעירבן], יט) [לקמן נד:], כ) [פסחים כו:], כא) [לא נמצא מזה כלום בכל מסכת זבחים],

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ט:

נה ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה א ג טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א [וברב אלפס ב"ק פ"א דף ג ע"ב וברא"ש שם סימן א]:

נו ג מיי' שם הלכה ד [וע"ש בהשגות ובמ"מ]:

נז ד מיי' שם הלכה ה (וע"ש בכ"מ):

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שלא וכו' אפי' כרבנן ובאגע בהו סרך:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם

לכרגא. לפרוע למלך כסף גולגלתא דיתמי, **ולמזוני.** מזון האשה והבנות והיתומים, **ולקבורה.** לקבורת המת או היתומים, **מזבנינן.** נכסי דיתמי **בלא אכרזתא.** שאין שהות ומתון לדבר (כתובות פז.). **המטמא.** טהרות של חבירו, **והמדמע.** תרומה בחולין של חבירו, דמוזיל להו, דמיבעי ליה לזבוניהו לכהנים בדמי תרומה, דהיינו בזול, דלא חזו אלא לכהנים, **והמנסך.** יין של חבירו לעבודת כוכבים (חולין מא.). **בשוגג.** שלא ידע שהיא תרומה ולא ידע שהוא נאסר בניסוך זה, או כסבור יין שלו הוא (שם). **פטור.** מלשלם, ואע"ג דמזיק בשוגג חייב, כדקיימא לן (ב"ק כו.) אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד, הכא היזק שאינו ניכר הוא ולא שמיה היזק (שם). **במזיד חייב.** לשלם דקנסוה רבנן, ומשום דקם ליה בדרבה מיניה לא מיפטר, ואע"ג דחייב מיתה משום עבודת כוכבים, ואפילו לא התרו בו דלא מיקטל קיי"ל חייבי מיתות שוגגין פטורין מלשלם, הכא חייב אפילו התרו ביה, כדאוקימנא טעמא משעה דאגבהיה על מנת לאוסרו מיחייב לשלומי, ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך (שם).

ע"ב שייך לעמוד הקודם

דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל. משום תקנת תרומה (סוטה ל:). **בראשונה היו אומרים המטמא.** טהרותיו של חבירו, **והמנסך.** יינו של חבירו לע"ז, דאע"ג דקמיה מנח ואין היזקו ניכר משלם (ב"ק קיז.). **היזק שאינו ניכר.** דהא בעינייה הוא (מו"ק יג.) שהרי טהרותיו מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן (בכורות לה.). **הכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבים.** לשלם לבעלים דמי קרבן (מנחות מט.). **העושה מלאכה במי חטאת.** שקל כנגדן משקולות, ופרה וכל מעשיה נפסלין במלאכה (ב"ק צח. וכעי"ז שם נו.).

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש כתוב. קסברי. וכנלע"ל. ב. נמי סבר דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה [ומיהו]. תוס' כתובות לא. ד"ה שעקירה. ג. ולית ליה דהגבהה צריך ניסוך. תוס' שם. ד. גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון. תוס' שם. ה. וכיון שהקנין בא בין מסירה להנחה אית לן למימר קים ליה בדרבה מיניה וכו' ור' ירמיה דאמר בהנזקין וכו' לית ליה הגבהה צורך ניסוך הוא הדין דלית ליה עקירה צורך הנחה. תוס' ב"ק שם. ו. והיזק שאינו ניכר הוא. ריטב"א. ז. גזל. תוס' הרא"ש. ח. והו"ל כאילו אתי האיסור ממילא. ולא דמי לגונב חלב ואכלו דליתיה לקמן, הלכך מיחייב אשעת גניבה. תוס' הרא"ש. ט. התחיל החיוב, [ואז]. תוס' הרא"ש. י. [ו]פטור. תוס' סנהדרין לג: ד"ה שעירבן. יא. לא יהא אלא כמטמא בידים דתנן [הכא] המטמא וכו' בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא. תוס' שם. יב. דאמר [הכא] אחד שוגג ואחד מזיד חייב ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו. תוס' סנהדרין לג: ד"ה שעירבן. יג. דהא ידעי בעלים. תוס' הרא"ש. יד. ע"י עצמו. תוס' הרא"ש. טו. הלכך פריך שפיר טפי מהך. תוס' הרא"ש. טז. בתוס' הרא"ש כתוב. ואפ"ה משני שפיר דמפני. יז. וא"ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמרינן דחייב בדיני שמים אמאי מפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים. תוס' ב"מ ל. ד"ה אף. יח. (ד)לא בעינן דניח"ל לבעלים ממש, אלא. רשב"א. יט. דמינכר. תוס' ב"ק נו. ד"ה הא. כ. מאי קא פריך, הא פטור דהכא היינו משום דכולהו פרות לאו לפרה אדומה קיימי. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

נפסל בכך חייבין ואם היו שוגגין פטורים מלשלם הקרבן לבעלים אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק וקי"ל (ב"ק כו.) אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיענו שטימא או דמע דאי מחייבין ליה לא מודע ליה ואכיל איסורא. ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני. פי' אע"ג דלאו שמיה היזק גדול הוא מגרמא דניזקין דאפילו מאן דאמר (ב"ק נה:) גרמא בניזקין פטור הכא מיחייב מפני שעושה מעשה בידים אבל בגרמא ליכא מעשה בידים וכל הני דמתני' מטמא ומדמע ומנסך ומפגל אית בהו מעשה מה שאין כן בגרמא דמפגל נמי אע"פ שבדבור בעלמא הוא מעשה גמור יש שם שהוא שוחט וזורק באותו הדיבור ופוסלו בידים: ובפרקין דלעיל (מד:) אמרן אמר אביי נקיטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ויש ללמוד מכאן דאע"ג דדנינן דינא דגרמי כדאמרינן בפ' הגוזל ומאכיל (ב"ק ק.) אם מת קודם ששילם בנו פטור מלשלם (א) שהרי היזק שאינו ניכר הוא גדול מגרמא ואפילו הכי בנו פטור:

א) נראה דר"ל שהרי אפי' לר"מ דס"ל לקמן דקנסו שוגג אטו מזיד מ"מ בגרמי ס"ל דבשוגג פטור וכמו שכתב רבינו לקמן ע"ב.